

کلید تقسیم ارث در قانون مدنی

با ضمیمه وصیت و حق شفعه
(درس حقوق مدنی ۸)

دکتر علی موبینزاده

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی
وکیل پایه یک دادگستری

(نشر اول بهار ۱۳۹۰)

سرشناسه
عنوان قراردادی
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
رده‌بندی کنگره
رده‌بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

: موسی زاده، علی، ۱۳۴۵-
ایران. قوانین و احکام
Iran. Laws, etc
: کلید تقسیم ارث در قانون مدنی با ضمیمه وصیت و حق شفعه
(درس حقوق مدنی ۸) / تألیف علی موسی زاده.
: تهران: جاودانه، جنگل، ۱۳۹۸
: ک، ۱۰۴ ص.
: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۶۷۷-۴
: ارث -- ایران
Inheritance and succession -- Iran :
: حق شفعه -- ایران
Pre-emption - Iran :
: KMF ۷۰ :
: ۳۴۰۸۰۵
: ۶۰۰۱۱۲۲ ملی:

عنوان کتاب: کلید تقسیم ارث در قانون مدنی.

تألیف: دکتر علی موسی زاده

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۸

قطع و تیراژ: وزیری، ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۶۷۷-۴

www.jangal.com

[email: info@jangal.com](mailto:info@jangal.com)

تلفن: ۵۴۱۱۳ - ۶۶۴۹۰۴۶۵ - ۶۶۴۹۰۳۸۲ - ۰۲۱

۰۳۱ - ۳۳۲۰۵۰۶۷ - ۳۳۲۰۳۸۰۰ - ۹

«حق چاپ برای مؤلف محفوظ است»

فهرست مطالب

پیشگفتار

مقدمه

بخش اول - ارث	۱.....
طبقه اول - پدر و مادر، املاک و اولاد اولاد.....	۴.....
فصل اول - بیان کلی حالت‌های سه گانه طبقه اول.....	۴.....
فصل دوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت‌های سه گانه طبقه اول.....	۵.....
مبحث اول - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت اول طبقه اول.....	۶.....
مبحث دوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت دوم طبقه اول.....	۹.....
مبحث سوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت سوم طبقه اول.....	۱۳.....
طبقه دوم - اجداد و جدات و اخوه (برادر و خواهر).....	۲۵.....
فصل اول - بیان کلی حالت‌های سه گانه طبقه دوم.....	۲۵.....
فصل دوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت‌های سه گانه طبقه دوم.....	۲۶.....
مبحث اول - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت اول طبقه دوم.....	۲۷.....
مبحث دوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت دوم طبقه دوم.....	۳۱.....
مبحث سوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت سوم طبقه دوم.....	۳۹.....
طبقه سوم - اعمام و عمات و احوال و خالات.....	۵۰.....
فصل اول - بیان کلی حالت‌های سه گانه طبقه سوم.....	۵۰.....
فصل دوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت‌های سه گانه طبقه سوم.....	۵۱.....
مبحث اول - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت اول طبقه سوم.....	۵۱.....
مبحث دوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت دوم طبقه سوم.....	۵۷.....
مبحث سوم - تعیین ورثه احتمالی و تعیین سهم الارث هر کدام از ورثه حالت سوم طبقه سوم.....	۶۳.....

بخش دوم - در وصیت	۶۹
فصل اول - در وصیت تملیکی	۷۰
مبحث اول - ایجاب در وصیت تملیکی	۷۰
مبحث دوم - رجوع از وصیت	۷۱
مبحث سوم - چگونگی اعتبار وصیت فضولی	۷۱
مبحث چهارم - شرایط طرفین وصیت	۷۲
مبحث چهارم - شرایط موصی به	۷۳
مبحث پنجم - نفوذ وصیت تا ثلث ترکه	۷۴
مبحث ششم - زمان محاسبه ثلث نسبت به کل دارایی	۷۵
مبحث هفتم - محاسبه ثلث نسبت به تمام دارایی	۷۵
مبحث هشتم - وصیت به محروم کردن وراثت از ارث	۷۶
مبحث نهم - دوام وصیت	۷۶
فصل دوم - در وصیت عهدی	۷۷
مبحث اول - وصی	۷۸
مبحث دوم - شرایط وصی	۷۸
مبحث سوم - تفویض وصایت و دادن وکالت در انجام وصیت	۸۰
مبحث چهارم - اقسام وصایت	۸۰
مبحث پنجم - ناظر بر وصی	۸۱
فصل سوم - طرز تنظیم وصیت نامه	۸۱
مبحث اول - وصیت در موارد عادی	۸۱
مبحث دوم - وصیت در موارد غیر عادی	۸۲
بخش سوم - در حق شفعه	۸۵
فصل اول - منشاء حق شفعه	۸۵
فصل دوم - شرایط اعمال حق شفعه	۸۶
فصل سوم - استنباط عرف غیر حقوقی از حق شفعه	۸۷
فصل چهارم - حق شفعه عمل حقوقی است یا واقعه حقوقی	۸۷
فصل پنجم - بعضی اصطلاحات در حق شفعه	۸۷
فصل ششم - فوری بودن حق شفعه	۸۸

- فصل هفتم- طریقه اعمال حق شفعه ۸۹
- فصل هشتم- حق شفعه در املاک مفروز به جهت مشترک بودن در ممر و مجری ۸۹
- فصل نهم- قابل اسقاط بودن حق شفعه ۸۹
- فصل دهم- وضعیت معاملات بعدی در حصه مبیعه بعد از اعمال حق شفعه ۹۰

www.ketab.ir

پیشگفتار

دانشمندان هر علمی، برای بیان کشفیات و شرح نتایج حاصل از تحقیقات و یا تبیین اندیشه خود، مبادرت به نوشتن می‌نمایند. به تناسب محصول عالی اندیشه و کارشان، کتاب‌های خود را در همان سطح علمی می‌نویسند. در این صورت تنها دانش پژوهان رشته علمی خاص که اقلیتی را تشکیل می‌دهد، می‌توانند از یافته‌ها و تراوش اندیشه آنها بهره‌مند شوند. بدین ترتیب اکثریت اهل علم، نمی‌توانند به محفوظات کتاب‌ها و حاصل اندیشه‌های عالی مؤلفین آنها، عملاً دست یابند. در مثل نتیجه بار آنها مانند درخت مثمر بلندی است که هر کسی را توان بالا رفتن از آن برای بهره برداری نیست و میوه‌هایی از آن درختان بر شاخه‌های بلند، چیده نشده باقی می‌مانند.

بعضی از دانشمندان و نویسندگان کتاب‌های علمی، برای قابل فهم کردن محصولات فکری خود، علاوه بر نوشتن کتاب‌های علمی در سطح علمی، اقدام به نگارش کتاب‌ها در سطح پایین‌تر می‌نمایند تا مبتدیان هم بتوانند از حاصل اندیشه آنها بهره جویند و این دوره از کتاب‌ها را دوره مقدماتی می‌نامند.

اگر خود نویسندگان یا افراد دیگر بخواهند آن کتاب‌ها را در مدارس یا دانشگاه‌ها تدریس نمایند، ناگزیرند متون آنها را از سطح عالی تنزّل بدهند تا دانش‌آموزان یا دانشجویان هم بتوانند مطالب را بفهمند و به کار گیرند. در این مرحله کار نویسندگی علمی و معلمی از هم متمایز می‌گردند. در واقع با هنر معلمی است که مطالب کتاب‌ها از سطح عالی به قدر عقول متعلمین تنزّل داده می‌شود تا متعلمین مطالب را بفهمند و از آنها بهره جویند.

در واقع این معلم‌ها هستند که قفل مطالب علمی کتاب‌ها را باز می‌کنند و الا کتاب‌های علمی در کتابخانه‌ها باید طعمه خاک می‌شدند. به این جهت نقش معلم غیر از دانشمند و نویسنده است؛ اگرچه ممکن است یک معلم، دانشمند و نویسنده هم باشد. نقش دانشمند، ایجاد است و نقش معلم تفهیم و لازمه تفهیم، تنزیل است. به این جهت می‌گویند: معلمی یک هنر در لغت انگلیسی Art است. عبارت معلمی شغل انبیاست با این نگاه بیان شده است. قرآن مجید در آیه ۲۳ سوره البروج، قرآن را «فی لوح محفوظ» توصیف کرده است. برای اینکه قرآن در قدر عقول بشری بگنجد، خداوند متعال آن را متنزل نموده و فرود آورده و سپس با تدبیر

معلمی پیامبر (صل الله علیه و اله وسلم) رمزگشایی و به مردم فهمانده شده است. در این راستا از امام خمینی (ره) نقل است که فرموده‌اند: برای اینکه قرآن در لوح محفوظ، قابل فهم عموم باشد آن را متنزل کرده‌اند.

در حقوق به عنوان یک رشته علمی نیز چنین است. قانون برای همه احاد مردم با هر سطح علمی تدوین شده و همه باید مفاد آن را بفهمند و به کار گیرند. کتاب‌های حقوقی را که در واقع نوعی تفسیر قوانین می‌باشند، می‌شود متنزل کرد و در سطح پائین نوشت تا همه مراجعین بتوانند مطالب آن را بفهمند و به کار ببرند. از جمله مطالبی که در کتاب‌های حقوقی مورد بررسی قرار می‌گیرد، مباحث مربوط به ارث می‌باشد. مباحث مربوط به ارث دیر فهمند و به زودی نیز به بوته فراموشی سپرده می‌شوند و بخاطر داشتن همیشگی آن نیازمند مطالعه مستمر است. غالباً امور مربوط به تعیین ورثه و حصه شان در مراجع مربوط، به وسیله فرد یا افراد خاصی انجام می‌شود.

با تدریس مکرر درس مدنی ۸ که بحث ارث از جمله مباحث آن می‌باشد، پی بردم که در فقه و در قانون مدنی بر افتاد از آن تقسیم ارث به صورت قاعده‌مند، از یک نظم خاص پیروی شده است. در نتیجه همیشه از پی آن بردم، نظم و نسق مذکور و به اصطلاح کلید تقسیم ارث را بیابم. معلوم گردید فقهای عظام نه تنها سندان فاضل قانون مدنی، به شیوه خاصی هر کدام از سه طبقه ارث را به دو گروه و هر گروه را نیز به دو دسته تقسیم کرده‌اند. در این کتاب آن قاعده را بصورت نمودار نشان داده‌ایم. شیوه نموداری بیان تقسیم ارث در طبقات سه‌گانه، ضمن اینکه فهم آن را آسان می‌نماید تکرار و یادآوری آن نیز بدون راجعه همیشگی به قانون، ممکن است. بعلاوه چون دو مبحث وصیت و حق شفعه از موضوعات درس حقوق مدنی ۸ دوره کارشناسی رشته حقوق می‌باشد، برای اینکه یک مجموعه کامل جهت استفاده دانشجویان آن مقطع و مقاطع بالاتر ایجاد شود، مختصری از آن دو مبحث را در ضمیمه آورده‌ایم. امیدوارم ثمره و حاصل، میوه در دسترس همگان باشد و همه بتوانند آن را مورد بهره‌برداری قرار دهند. انشاء...

این نتیجه به یکباره به دست نیامد بلکه از سال ۱۳۹۲ بعد از چند سال تدریس درس مدنی ۸ مراحل اولیه قواعد به کار گرفته شده در فقه و قانون مدنی برای تقسیم ترکه را در درس مدنی ۸ مطرح نمودم و در ترم‌های دیگر تکمیل تر می‌شد. تا اینکه چند ترم بعد تقریرات کلاسی را به صورت تایپ شده در دست دانشجویان دیدم و از تنظیم کنندگان آن سؤال نمودم و معلوم شد یکی از دانشجویان بنام خانم رضایی تقریرات را منظم کرده و دانشجویی دیگر بنام خانم شفقی تایپ آن را انجام داده است. اقدام مبتکرانه آنها باعث شد در فکر تکمیل و چاپ آن

باشم و نواقص قواعد را به مرور از تیرماه ۱۳۹۶ برطرف نمودم تا بعد از ۲ سال تلاش مستمر و حذف اضافات مکرر به درجه کمال فعلی رسیده و جهت استفاده در اختیار علاقمندان قرار گرفته است.

بر خود لازم می‌دانم که از همه کسانی که به نحوی مرا در این کار یاری نمودند از جمله خانواده ام بالاخص همسرم خانم فهمیده احدی که فارغ التحصیل رشته حقوق می‌باشد و فرزندم آقای دکتر میثم و عروسم خانم دکتر میرمعصومی و فرزندانم آقا مهدی کارشناس زبان انگلیسی و زهرا خانم دانشجو و انتشارات چاپ A3 (آقای اسماعیل قاسمی و خانم رحمتی) که زحمت تایپ و آماده‌سازی را عهده‌دار شدند تقدیر و تشکر نمایم. این محصول را به روح بلند مادر مهربان و پدر علم دوستم که تشویقات و حمایت‌های آنها موجب تحصیلات عالی‌ه ام شده و به روح بلند برادر شهید جعفر تقدیم می‌نمایم.

دکتر علی موسی‌زاده

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

وکیل پایه دادگستری

تیرماه ۱۳۹۶